

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 26.4.2006
COM(2006) 174 konč.

ZELENA KNJIGA

o domnevi nedolžnosti

(predložila Komisija)

ZELENA KNJIGA

o domnevi nedolžnosti

Domneva nedolžnosti je temeljna pravica, določena v Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) ter Listini Evropske unije o temeljnih človekovih pravicah. Kot to določa člen 6 Pogodbe o Evropski uniji (PEU), Unija spoštuje temeljne pravice, kakršne zagotavlja EKČP in ki izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic.

Komisijo zanima, ali izraz domneva nedolžnosti razumemo na enak način povsod v EU. Zelena knjiga bo proučila, kaj izraz domneva nedolžnosti pomeni in kakšne pravice izhajajo iz nje. Če bo iz posvetovanja razvidna potreba, bo Komisija proučila njihovo vključitev v predlog Okvirnega sklepa o procesnih jamstvih za pridobivanje in vrednotenje dokazov.

V Zeleni knjigi so v ta namen našeta vprašanja (v okencih). Odgovore je treba po možnosti poslati do 9. junija 2006 na naslov:

Evropska komisija
Generalni direktorat za pravosodje, svobodo in varnost
Enota D3 – Kazensko pravosodje
B-1049 Bruselj
Belgija
Telefaks: (+ 32 2) 296 7634

s pripisom „Peter–Jozsef CSONKA, vodja enote (Sklic: CMO)“

ali na elektronski naslov:

ils-justicepenale@cec.eu.int

1. ZAKAJ EU PROUČUJE DOMNEVO NEDOLŽNOSTI?

1.1. Ozadje

Eden od ciljev EU je vzpostaviti „območje svobode, varnosti in pravice“ (PEU, člen 2). V Tampereju so bile leta 1999 sprejete prednostne naloge EU na področju pravosodja za naslednjih pet let¹. Ključni pomen je nosilo vzajemno priznavanje, ki naj bi bilo „temeljni kamen“ tega področja in glavna oblika pravosodnega sodelovanja. Vzajemno priznavanje sodnih odločitev vključuje sisteme kazenskega pravosodja na vseh ravneh. Učinkovito lahko deluje samo v primeru zaupanja v druge pravosodne sisteme, če je vsaka oseba, ki pride v stik s tujo sodno odločitvijo, prepričana v pravičnost obravnave. V odstavku 33 Sklepev predsedstva iz Tampereja je navedeno, da bi „okrepljeno vzajemno priznavanje sodnih odločitev [...] olajšalo sodelovanje [...] in sodno varstvo osebnih pravic“. Območje svobode, varnosti in pravice pomeni, da lahko evropski državljani pričakujejo procesna jamstva na enaki ravni² po vsej EU. Bolj učinkovit kazenski pregon, dosežen z vzajemnim priznavanjem, mora biti usklajen ob spoštovanju pravic.

Program ukrepov za izvajanje načela vzajemnega priznavanja³ navaja področja, kjer je bila evropska zakonodaja o izvajanju vzajemnega priznavanja zaželeno. Program je bil „oblikovan za krepitev sodelovanja med državami članicami ter varstva osebnih pravic“. Vzajemno priznavanje temelji na vzajemnem zaupanju. Na posvetovanju je Komisija ugotovila, da bi povečana prepoznavnost določenih pravic okrepila to zaupanje. Leta 2003 je bila sprejeta Zelena knjiga o procesnih jamstvih⁴, ki ji je leta 2004 sledil predlog Okvirnega sklepa⁵. Procesna jamstva za pridobivanje in vrednotenje dokazov, izvzeta iz navedenih besedil, so bila predmet drugega kroga posvetovanja. Pričujoča Zelena knjiga o domnevi nedolžnosti je del tega posvetovanja o dokazih. Kakšno mesto zaseda domneva nedolžnosti, je odvisno od pravnega sistema. Komisija jo je uvrstila med procesna jamstva za pridobivanje in vrednotenje dokazov. Nekatere pravice, povezane z domnevo nedolžnosti, so namreč v mnogih pravnih sistemih povezane z dokazi (kot npr. ustno pričanje in dokumentarna dokazila).

Zanimanje Komisije je dvojno, oceniti, ali čezmejni primeri na tem področju pomenijo določene težave in ali bi zakonodaja EU okrepila vzajemno zaupanje. Komisija načrtuje nadaljnjo zeleno knjigo v teku leta, ki bo bolj podrobno usmerjena v pridobivanje/vrednotenje dokazov in merila dopustnosti. Obe zeleni knjigi bosta predmet razprave na srečanju strokovnjakov, ki bo sklicano v letu 2006.

¹ Sklepi predsedstva Evropskega sveta, Tampere, 15.–16. oktober 1999.

² Sporočilo Komisije, Območje svobode, varnosti in pravice: „postopkovna pravila pomenijo v glavnem ista jamstva, ki zagotavljajo, da se primeri obravnavajo na enak način ne glede na sodno oblast, ki obravnavo izvaja“ in „pravila se lahko razlikujejo pod pogojem, da so enakovredna“. COM(1998) 459, 14. julij 1998.

³ Program ukrepov Sveta in Komisije – UL C 12, 15.1.2001.

⁴ COM(2003) 75, 19.2.2003.

⁵ COM(2004) 328 F, 28.4.2004.

Po naročilu Komisije je bila leta 2004 izdelana študija o dokaznem pravu v kazenskih postopkih držav članic („Študija dokazov“)⁶. Primeri nacionalne zakonodaje, navedeni v tej zeleni knjigi, so povzeti iz te študije.

1.2. Pravna podlaga

Kazenskopravne pristojnosti EU so utemeljene v členih 29⁷ in 31 PEU.

Člen 31:

„Skupni ukrepi na področju pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah vključujejo:

[...];

(c) *zagotavljanje skladnosti predpisov, ki se uporabljajo v državah članicah, kolikor je to potrebno za izboljšanje takšnega sodelovanja;*[...];“

Ker pravosodno sodelovanje vedno pogosteje pomeni tudi vzajemno priznavanje, je treba raziskati, ali bi skupna procesna jamstva za pridobivanje in vrednotenje dokazov pripomogla k zagotavljanju skladnosti predpisov, povečala zaupanje in tako izboljšala sodelovanje.

1.3. Haaški program

Evropski svet je 2004 sprejel Haaški program, posvečen krepitvi svobode, varnosti in pravice v EU. Eden od ciljev programa je „izboljšati skupne zmogljivosti Unije [...] pri zagotavljanju temeljnih pravic, minimalnih postopkovnih zaščitnih ukrepov in dostopa do sodnega varstva [...]“⁸. Program določa, da „nadaljnje uresničevanje vzajemnega priznavanja kot temelja pravosodnega sodelovanja pomeni razvoj enakih standardov za postopkovne pravice v kazenskih postopkih“. Ta zelena knjiga je navedena v Akcijskem načrtu o izvajanju Haaškega programa⁹ pod načrti za krepitev pravice.

Komisija je 2005 sprejela Sporočilo o vzajemnem priznavanju sodnih odločitev v kazenskih zadevah in o krepitvi vzajemnega zaupanja med državami članicami¹⁰, kjer ugotavlja, da je krepitev vzajemnega zaupanja ključnega pomena za nemoteno izvajanje vzajemnega priznavanja. Prednostna naloga Komisije je ustrezno varstvo osebnih pravic, pravosodnim delavcem pa bi morala dati močnejši občutek, da so del skupne pravosodne kulture.

⁶ Študija „Dokazno pravo v kazenskih postopkih v Evropski uniji“ je na voljo na naslovu: Evropska komisija, GD JLS/D3, Enota – Kazensko pravosodje, B-1049 Bruselj, Sklic CMO.

⁷ Člen 29 PEU: „[...] cilj Unije je zagotoviti državljanom visoko stopnjo varstva na območju svobode, varnosti in pravice s pripravo skupnih ukrepov med državami članicami pri policijskem in pravosodnem sodelovanju v kazenskih zadevah [...] . Ta cilj se dosega s preprečevanjem kriminala in bojem proti njemu, organiziranemu ali neorganiziranemu, zlasti terorizmu, trgovini z ljudmi in kaznivim dejanjem zoper otroke, nedovoljenemu prometu s prepovedanimi drogami in orožjem ter korupciji in goljufijam, s:- [...];
– tesnejšim sodelovanjem med sodnimi in drugimi pristojnimi organi držav članic skladno z določbami členov 31(a) do (d) in 32,
- [...].“

⁸ Haaški program, Sklepi Evropskega sveta, 4.–5. november 2004.

⁹ Akcijski načrt o izvajanju Haaškega programa za krepitev svobode, varnosti in pravice v Evropski uniji (UL C 198, 12.8.2005, str. 1), točka 4.2.

¹⁰ COM(2005) 195 F, 19.5.2005.

1.4. Evropski dokazni nalog

Trenutno potekajo pogajanja o osnutku Okvirnega sklepa o evropskem dokaznem nalogu. V Akcijskem načrtu o izvajanju Haaškega programa, pod točko (o) v naslovu „Pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah – Nadaljevanje izvajanja načela vzajemnega priznavanja“, je v letu 2007 predviden drugi predlog za „dopolnitev“ evropskega dokaznega naloga. Šele ko bodo ti predlogi sprejeti, bo mogoče po poenostavljenem postopku zaprositi za dokaze po vsej EU. Ali menite, da bi treba uvesti določene skupne minimalne zaščitne ukrepe za zagotovitev pravic posameznika, zlasti posameznikov, ki so vpleteni v čezmejne kazenske postopke?

V Akcijskem načrtu o izvajanju Haaškega programa¹¹ je za leto 2007 načrtovan predlog o procesnih jamstvih za pridobivanje in vrednotenje dokazov. Komisijo zanima, ali so navedena procesna jamstva bistvenega pomena za vzajemno zaupanje v primeru čezmejne izmenjave dokazov.

2. KAJ POMENI IZRAZ DOMNEVA NEDOLŽNOSTI?

Izraz „domneva nedolžnosti“ je omenjen v členu 6(2) EKČP (Pravica do poštenega sojenja): „Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni v skladu z zakonom dokazana njegova krivda.“ in členu 48 Listine Evropske unije o temeljnih človekovih pravicah (Domneva nedolžnosti in pravica do obrambe): „1. Obdolženec velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni dokazana v skladu z zakonom. 2. Vsakemu obdolžencu je zagotovljena pravica do obrambe.“

Smernica iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) pojasnjuje, kaj izraz domneva nedolžnosti pomeni. Na domnevo nedolžnosti se sklicuje le oseba, ki je „obtožena kaznivega dejanja“¹². Z obtožencem se mora ravnati, kakor da ni storil kaznivega dejanja, dokler država oziroma organi kazenskega pregona ne predložijo dovolj dokazov, ki neodvisno in nepristransko sodišče prepričajo o njegovi krivdi. Domneva nedolžnosti „predpostavlja [...], da člani sodišča ne bi smeli začeti obravnave s predsodkom, da je obtoženec kaznivo dejanje storil“¹³. Sodišče ne bi smelo dajati izjav o krivdi obtoženca, dokler mu krivde dejansko ne dokaže. Obtoženca se ne bi smelo pridržati v preiskovalnem priporu, razen v primeru, ko za to obstajajo prepričljivi dokazi. V primeru, da je pridržan v preiskovalnem priporu, morajo biti pogoji pripora skladni z domnevo njegove nedolžnosti. Država mora dokazati njegovo krivdo in vsak dvom se razlaga v korist obtoženca. Obtoženec bi moral imeti pravico do odklonitve odgovorov na vprašanja. Na splošno ni dolžan predložiti dokazov zoper sebe. Njegovega premoženja se ne sme zaseči brez ustreznega postopka.

1. Ali se strinjate z navedenimi značilnostmi domneve nedolžnosti? Poznate še druge značilnosti, ki tu niso zajete?

2.1. Izjava o krivdi v predhodnem postopku

Sodišče ali javni funkcionar ne sme izjaviti, da je obtoženec kriv kaznivega dejanja, če ni v sodnem postopku in še ni obsojen. „Domneva nedolžnosti bo kršena, če bo sodna odločitev

¹¹ Pod naslovom „Približevanje“, točka (h) – Predlog o minimalnih standardih glede pridobivanja dokazov za namen vzajemne dopustnosti (2007).

¹² *X proti FRG*, št. 4483/70 – tožba kot nedovoljena zavrnjena.

¹³ *Barberé, Messegué in Jabardo proti Španiji*, A146 (1989) odstavek 77.

izražala mnenje, da je obtoženec kriv, ne da bi mu bila predhodno dokazana krivda v skladu z zakonom in [...] ne da bi imel možnost uveljaviti svoje pravice do obrambe¹⁴. Organi sicer lahko obvestijo javnost o preiskavah in izrazijo sum krivde¹⁵, če sum ne pomeni izjave o krivdi obtoženca¹⁶ ter to storijo diskretno in zadržano.

2.2. Pripor

Tej temi je namenjena Zelena knjiga o vzajemnem priznavanju nadzornih ukrepov brez odvzema prostosti pred sojenjem¹⁷, zato tu ne bo obravnavana. Pridrzanje osumljenca ne krši domneve nedolžnosti. Člena 5(1)(c) in 5(3) EKČP določata izjeme k pravici do prostosti, kot v primeru, ko je treba pridržano osebo privedi pred sodišče „ob utemeljenem sumu, da je storila kaznivo dejanje“, če je pridržan za le razumno obdobje. ESČP obtožencu ne priznava avtomatskih pravic do drugačnih pogojev pripora, kot so jih deležne obsojene osebe¹⁸, če so le-ti primerni¹⁹.

2. Ali so v vaši državi članici uvedeni posebni ukrepi, ki ščitijo domnevo nedolžnosti v predhodnem postopku?

2.3. Dokazno breme

Navadno mora tožilstvo obtožencu dokazati krivdo onkraj razumnega dvoma. Po mnenju ESČP „teža dokazovanja krivde leži na tožilstvu in vsak dvom se razlaga v korist obtoženca. Nadalje je na tožilstvu [...], da predloži dovolj dokazov za njegovo obsodbo²⁰“.

Iz sodne prakse EKČP je Komisija izpeljala tri primere, v katerih dokazno breme ne nosi samo tožilstvo: (a) kazniva dejanja, za katera je predpisana objektivna odgovornost, (b) kazniva dejanja, kjer je dokazno breme obrnjeno in (c) odločba o zaplembi.

(a) V primeru objektivne odgovornosti mora tožilstvo dokazati, da je obtoženec storil dejanje, ki je kaznivo (*actus reus*), ne pa, da je namenoma tako ravnal oziroma povzročil nastalo posledico svojega dejanja. Takšna kazniva dejanja so skladna z EKČP, kljub temu, da državi ni treba dokazati, da je imel obtoženec „kazniv namen“ (*mens rea*). ESČP ugotavlja, da kazensko pravo držav članic pozna kazniva dejanja, za katera je predpisana objektivna odgovornost²¹. Pri teh kaznivih dejanjih je treba dokazati samo dejstvo, da je obtoženec dejanje storil, in če se to dokaže, obstaja domneva krivde zoper obtoženo osebo. Kot ugotavlja ESČP, bi morale takšne domneve ostati „v okviru razumih mej, ki upoštevajo težo zadevnega primera in ohranjajo pravico do obrambe“.

(b) Kadar gre za obrnjeno dokazno breme, mora tožilstvo dokazati, da je obtoženec ravnal na določen način, obtoženec pa mora dokazati, da obstaja za njegovo ravnanje nedolžno

¹⁴ *Minelli proti Švici*, A62 (1983) odst. 38.

¹⁵ *Krause proti Švici*, št. 7986/77, 13DR 73 (1978).

¹⁶ *Allenet de Ribemont proti Franciji*, A 308 (1995) odst. 37, 41.

¹⁷ COM(2004) 562, 17.8.2004

¹⁸ *Skoogström proti Švedski*, št. 8582/72 (1982).

¹⁹ *Peers proti Grčiji*, št. 28524/95.

²⁰ *Barberí, Messegué in Jabardo proti Španiji*, A146 (1989) odst. 77.

²¹ *Salabiaku proti Franciji*, A 141-A (1988) odst. 28.

pojasnilo. V tem primeru nosi obtoženec težje breme kot v primeru pod točko (a). Po mnenju ESČP je to sprejemljivo za „lažja“ kazniva dejanja²².

Študija dokazov je pokazala, da v EU dokazovanje krivde obtoženca navadno nosi tožilstvo, včasih pa, v izjemnih primerih (kot npr. ponarejanje dokumentov ali drugi prekrški), ko tožilstvo dokaže samo obstoj dolžnosti obtoženca, se dokazno breme obrne in obtoženec mora dokazati, da je to dolžnost izpolnil. V nekaterih primerih pa je moral obtoženec sam navesti razbremenilne razloge (kot npr. samoobramba, neprištevnost ali alibi), ki jih je nato tožilstvo spodbijalo.

(c) Dokazno breme se lahko obrne tudi v primeru izterjave sredstev od obtoženca ali tretje stranke ob domnevi, da sredstva izvirajo iz kriminalnih dejavnosti, ki jo mora lastnik premoženja ovreči ali pa se v tem primeru zniža dokazni standard in namesto običajnega dokaza onstran razumnega dvoma zadostuje verjeten dokaz. Vsaka zaplemba sredstev mora biti razumna, sorazmerna²³ in se lahko spodbija na sodišču. Seveda velja enako za zaplembe premoženja v drugih državah. Zahtevke dobrovernih tretjih strank se obravnava resno, kadar je njihova pravica do zasebne lastnine ogrožena, države pa morajo zagotoviti mehanizme za njihovo zaščito.

3. (a) V kakšnem primeru se dokazno breme lahko obrne ali spremeni?

(b) Imate izkušnje s primeri čezmejnega sodelovanja, kjer je predstavljalo dokazno breme težavo?

2.4. Privilegij zoper samoobtožbo

Domneva nedolžnosti vključuje privilegij zoper samoobtožbo, kamor spadata pravica do molka in prepoved prisiljevanja obtoženca, da predloži obremenilne dokaze. Velja načelo „*nemo tenetur prodere seipsum*“ ki pravi, da obtoženec ni dolžan obtožiti samega sebe. Prav tako ni dolžan odgovarjati na vprašanja ali predložiti dokaze. ESČP²⁴ meni, čeprav EKČP tega posebej ne omenja, da je privilegij zoper samoobtožbo splošno priznано mednarodno načelo, ki je „jedro izraza pravični postopek“. Ščiti obtoženega pred nepravilno prisilo organov in tako poseblja načelo enakosti moči ter zmanjšuje tveganje sodnih zmot in. Tožilstvo mora dokazati svoj primer, ne da bi pri tem uporabilo dokaze, pridobljene s silo ali pod pritiskom. Javno varstvo in red ne upravičujeta zatiranja teh pravic²⁵. Te pravice so med seboj povezane in vsako prisiljevanje obtoženca, da predloži obremenilne dokaze, pomeni kršitev pravice do molka. Država je kršila pravico obtoženca do molka, ko ga je prisilila, da je carinskim preiskovalcem predložil bančne izkaze²⁶. Prisila k sodelovanju z organi v fazi predhodnega postopka lahko krši privilegij obtoženca zoper samoobtožbo in ogrozi poštenost poznejšega zaslišanja.

²² Prav tam.

²³ *Welch proti Združenemu kraljestvu*, št. 17440/90 (9. februar 1995), *Philips proti Združenemu kraljestvu*, št. 41087/98, (5. julij 2001).

²⁴ *Heaney in McGuinness proti Irski*, št. 34720/97 (21. december 2000).

²⁵ Prav tam.

²⁶ *Funke proti Franciji*, A 256-A (25. februar 1993).

2.5. Pravica do molka

Pravica do molka se uporablja pri policijskem zaslišanju in pred sodiščem. Obtoženec bi moral imeti pravico, da ne priča in po potrebi tudi pravico, da ne razkrije načina svoje obrambe pred sodnim procesom.

Zakonodaje držav članic priznavajo pravico do molka med preiskovalno fazo, tj. med zasliševanjem policije ali preiskovalnega sodnika. Načini, kako se obtoženca seznanijo s to pravico, so različni, vendar pa je *seznanitev* obtoženca pomemben vidik pri varstvu pravice do molka. Po študiji dokazov večina držav članic seznanjanje obtoženca z njegovo pravico do molka priznava kot dolžnost. Ta dolžnost je zasidrana v njihovi zakonodaji, sodni praksi in ustavnih določbah. Nekaterе države članice so navedle, da se dokazi, pridobljeni na način, ko ta dolžnost ni bila izpolnjena, lahko štejejo za nedovoljene. Druge države članice pa so opozorile, da je neizpolnjevanje te dolžnosti lahko kaznivo oziroma pomeni osnovo za pritožbo zoper sodbo.

Vendar ne gre za absolutno pravico. Določeni dejavniki opredeljujejo ali so pravice do poštenega sojenja kršene, če sodišče na podlagi molka obtoženca sprejme sklepe v njegovo škodo. Sodišče bi moralo sprejeti sklepe šele ko tožilstvo dokaže, da gre za primer „fumus boni juris“. Sodišče nato sprejme sklepe po svoji presoji. Dovoljeni so samo sklepi v smislu „zdravega razuma“. Sklepne razloge je treba obrazložiti v sodbi. Dokazi zoper obtoženca morajo biti prepričljivi; v tem primeru se lahko uporabijo dokazi, pridobljeni z uporabo posrednega pritiska. Vodilni primer na tem področju je *Murray proti Združenemu kraljestvu*²⁷. ESČP je razsodilo, da se na podlagi odklonitve pričanja obtoženca lahko sprejmejo sklepi v njegovo škodo, če gre za primer „fumus boni juris“ in če dokazno breme ostane na tožilstvu. Zahtevati od obtoženca, da priča, ni bilo združljivo z EKČP, bi pa bilo združljivo v primeru, če bi sodba temeljila izključno ali predvsem na obtoženčevi odklonitvi pričevanja. Ali sprejemanje sklepov v škodo obtoženca na podlagi njegovega molka krši pravico do domneve nedolžnosti, je odvisno od teže, ki jim jo nacionalna sodišča pripisujejo pri svoji presoji dokazov in stopnje uporabljene prisile. Dokazi tožilstva morajo biti dovolj prepričljivi, da lahko od obtoženca zahtevajo odgovor. Nacionalno sodišče ne sme sklepati, da je obtoženec kriv samo zato, ker se je odločil molčati. Le v primeru, če dokazi zoper njega „zahtevajo“ pojasnilo, ki naj bi ga bil obtoženec sposoben dati, lahko odklonitev pričanja „v smislu zdravega razuma“ dovoljuje sklepati, da pojasnila ni in da je obtoženec kriv“. In obratno, če je vrednost dokazov tožilstva tako neprepričljiva, da odgovora ni mogoče zahtevati, se iz molka obtoženca ne sme sklepati, da je kriv. ESČP opozarja, da razumni sklepi, sprejeti na podlagi vedenja obtoženca, dokaznega bremena ne prenesejo na obrambo in tako ne kršijo tega vidika načela domneve nedolžnosti.

ESČP še ni odločilo, ali se na to pravico lahko sklicujejo pravne osebe. Po mnenju Sodišča Evropskih skupnosti pravne osebe nimajo absolutne pravice do molka. Pravne osebe morajo odgovoriti na vprašanja o dejstvih, vendar ne smejo biti prisiljene k priznanju kršitve²⁸.

4. (a) Kako je pravica do molka zaščitena v vaši državi članici?

(b) Ali obstajajo razlike v čezmejnih primerih?

²⁷ *Murray proti Združenemu kraljestvu*, št. 18731/91 (8. februar, 1996).

²⁸ *Orkem proti Komisiji*, zadeva 374/87, Recueil 3283, odst. 34–35.

(c) V kolikšnem obsegu štiti ta pravica pravne osebe?

2.6. Pravica do odklonitve predložitve dokazov

Predpogoj načela, da ima sodišče dostop do vseh dokazov, je potreba po poštenem sojenju in omejitve tveganja, da bi bil obtoženec obsojen na podlagi lastnega pričanja²⁹. Pri določanju obsega te pravice ESČP razlikuje med dokaznim gradivom, pridobljenim s prisilo in gradivom, ki obstaja neodvisno od osumljenčeve volje: „pravica zoper samoobtožbo v prvi vrsti [...] spoštuje željo obtoženca, da molči. Kot se na splošno razume ... v kazenskih postopkih ne zajema uporabe dokazov, ki bi lahko bili pridobljeni od obtoženca z uporabo sile, ki pa obstajajo neodvisno od volje obtoženca, kot med drugim dokazi, pridobljeni v skladu s sodnim nalogom, vzorci sape, urina, krvi in telesnega tkiva za določanje DNA.“³⁰

Kadar sodišče izda odredbo za predložitev dokumenta ali za preiskavo in/ali zaseg predmetov, bi moral biti predmet odredbe natančno opisan, v izogib splošnih zahtev, uporabljenih pri iskanju dokazov „na slepo srečo“, kadar gre le za nejasen sum.

Poraja se vprašanje, ali imajo pravico do odklonitve predložitve dokazov pravne osebe. Sodišči Skupnosti (Sodišče Evropskih skupnosti in Sodišče prve stopnje) menita, da ne. Predložitev dokazov se tako lahko zahteva³¹.

5. (a) Kako je pravica zoper samoobtožbo zaščitena v vaši državi članici?

(b) Ali obstajajo razlike v čezmejnih primerih?

(c) V kolikšnem obsegu štiti ta pravica pravne osebe?

2.7. Postopki v odsotnosti obtoženca

Po členu 6 EKČP ima obtoženec pravico, da se „brani sam“. Razlage izraza *in absentia* so zelo različne. Zakonodaja več držav članic dovoljuje sodne procese tudi v odsotnosti obtoženca, v drugih pa je prisotnost obtoženega na sodni obravnavi obvezna, kršitev te obveznosti pa je lahko kazniva. Komisija bo posvetila zeleno knjigo postopkom v odsotnosti obtoženca, medtem pa želi urediti pogoje, pod katerimi je mogoče takšne postopke združiti z domnevo nedolžnosti.

6. (a) Ali so postopki v odsotnosti obtoženca v vašem pravosodju možni?

(b) Ali predstavljajo ti postopki določene težave glede domneve nedolžnosti, zlasti v čezmejnih primerih?

2.8. Terorizem

V več državah članicah je porast terorizma v EU privedel do nove zakonodaje za boj proti terorizmu. Takšna zakonodaja mora biti združljiva z EKČP. Odbor ministrov Sveta Evrope je julija 2002 sprejel Smernice o človekovih pravicah in boju proti terorizmu³² ter pozval države,

²⁹ *Saunders proti Združenemu kraljestvu* (št. 19187/91).

³⁰ Prav tam.

³¹ *Mannesmannröhren-Werke proti Komisiji*, zadeva T-112/98, Recueil 729, odst. 65. Mnenje AG v zadevi C-301/04 P, *Komisija proti SGL*.

³² Sprejete s strani Odbora ministrov, 11 julij 2002.

da zagotovijo „njihovo popularizacijo med vsemi organi, pristojnimi za boj proti terorizmu“. Po členu IX(2) se lahko „oseba, obtožena teroristične dejavnosti, sklicuje na domnevo nedolžnosti“. Pojasnilo opozarja, da lahko domnevo nedolžnosti krši ne samo sodišče, temveč tudi drugi javni organi³³. Smernice opredeljujejo omejitve za pravic do obrambe, ki so združljive z EKČP in skladne z domnevo nedolžnosti. Gre za omejitve dostopa do odvetnika in stikov z njim, omejitve pogojev dostopa do dokumentacije primera in uporabe izjav anonimnih prič. Vendar pa „morajo biti takšne omejitve strogo sorazmerne svojemu namenu, sprejeti pa je treba izravnalne ukrepe za zaščito interesov obtoženca, tako da se ohrani poštenost postopkov in zagotovi nedotakljivost procesnih pravic.“

7. Ali so v zakonodaji vaše države članice določena posebna pravila za kazniva dejanja terorizma? Če da, prosimo, navedite ta pravila, kolikor zadevajo domnevo nedolžnosti. Ali veljajo ta pravila tudi za druga kazniva dejanja?

2.9. Trajanje

Domneva nedolžnosti navadno preneha veljati, ko sodišče ugotovi krivdo obtoženca. Komisijo zanima, kdaj pride do te točke v posameznih državah članicah. To se lahko zgodi po sojenju na prvi stopnji ali šele po zavrnitvi zadnje možne pritožbe.

8. Na kateri točki preneha domneva nedolžnosti veljati v vaši državi članici?

Splošna vprašanja

9. (a) So vam poleg naštetih težav znane tudi težave v čezmejnih primerih, povezane z domnevo nedolžnosti?

V kolikšnem obsegu so te težave povezane z različnimi pristopi v jurisdikciji drugih držav članic?

Bi predlogi EU lahko pripomogli k ureditvi tega področja? Če da, v kakšnem pogledu?

³³ *Alenet de Ribemont proti Franciji*, glej opombo 16, odst. 36.